

สรุป อภิปรายผลการวิจัยและขอเสนอแนะ

ในการวิจัยเรื่อง "การประเมินแบบเรียนวิชาประวัติศาสตร์ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่หนึ่ง" นี้ ผู้วิจัยมีวัตถุประสงค์ที่จะประเมินแบบเรียนวิชาประวัติศาสตร์ที่กระทรวงศึกษาธิการอนุมัติให้ใช้เป็นแบบเรียนในโรงเรียนได้ เพื่อนำผลการวิจัยมาเป็นแนวทางปรับปรุงแบบเรียนตลอดจนปรับปรุงการเรียนการสอนโดยใช้แบบเรียนของครูและนักเรียนให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

วิธีดำเนินงาน ผู้วิจัยดำเนินงาน โดยอาศัยการประเมิน 2 ประการ คือ ศึกษาคุณค่าขอเท็จจริงจากแบบเรียนและเสนอผลในรูปของการบรรยายประการหนึ่ง อีกประการหนึ่งคือ ศึกษาจากความคิดเห็นของครูและนักเรียนผู้ใช้แบบเรียน แบบสอบถาม ครูและนักเรียนมีลักษณะเป็นแบบให้เลือกตอบ แบบประเมินค่าและแบบตอบเสรี กำหนดโรงเรียนที่ใช้ในการวิจัย 21 แห่ง ตัวอย่างประชากรคือ ครูที่กำลังสอนหรือเคยสอนวิชาประวัติศาสตร์ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 จำนวน 58 คน และนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 จำนวน 419 คนจากโรงเรียนที่กำหนดไว้ คำตอบที่นำมาวิเคราะห์มีจำนวนทั้งสิ้น 477 ชุด ผู้วิจัยได้แจกแจงความถี่ของคำตอบและหาส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของน้ำหนักคำตอบ แล้วจึงเสนอผลการวิเคราะห์ในรูปของตารางและอธิบายประกอบ

ผลของการวิจัยจากแบบสอบถามครูและนักเรียนสรุปได้ดังนี้

1. ข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับครูผู้สอน และการใช้แบบเรียน

ครูผู้สอนวิชาประวัติศาสตร์ที่ตอบแบบสอบถามมีจำนวนทั้งหมด 58 คน เป็นชาย 22 คน หญิง 36 คน มีวุฒิปริญญา 19 คน และประกาศนียบัตร 39 คน มีประสบการณ์ในการสอนโดยเฉลี่ย 5.83 ปี และสอนวิชาประวัติศาสตร์โดยเฉลี่ย 6.04 ชั่วโมงต่อ 1 สัปดาห์ ครูที่ตอบแบบสอบถามทั้ง 58 คน เป็นครูที่ใช้แบบเรียนของกรมวิชาการเป็นหลักในการสอน 20 คน ใช้แบบเรียนของ พ.อ..พูนผลเป็นหลักในการสอน 21 คน และใช้แบบเรียนของคร.ประสาทเป็นหลักในการสอน 17 คน

ครูส่วนใหญ่ใช้แบบเรียนของกรมวิชาการประกอบการสอนในปัจจุบัน แต่ไม่ทราบว่าใครเป็นผู้เลือก เพราะใช้ตามที่ใช้กันมา และครูมีวิธีใช้แบบเรียนคล้ายกันคือ ใช้ประกอบกับหนังสือเล่มอื่น และลักษณะการสอนโดยใช้แบบเรียนคือ อธิบายประกอบการซักถามเนื้อหาในแบบเรียน นอกจากนี้สิ่งที่ครูส่วนใหญ่ยึดเป็นหลักสำคัญในการสอนวิชาประวัติศาสตร์คือ หลักสูตร

โดยเฉลี่ยแล้ว ครูใช้แบบเรียนในการสอนเป็นบางชั่วโมง ครูส่วนใหญ่เคยศึกษาวิธีใช้แบบเรียนมากจนและสามารถแก้ปัญหาในการใช้แบบเรียนได้เสมอ เมื่อเกิดปัญหาในการใช้แบบเรียน ส่วนใหญ่จะขอความช่วยเหลือจากเพื่อนครูส่ง คมศึกษาด้วยกัน โดยเฉลี่ยแล้วครูใช้หนังสืออ่านประกอบในปริมาณปานกลาง ประเภทของหนังสืออ่านประกอบที่ครูส่วนใหญ่ใช้คือ หนังสือพิมพ์

2. ความคิดเห็นของครู เกี่ยวกับคุณภาพโดยทั่วไปของแบบเรียนวิชาประวัติศาสตร์

ครูผู้ใช้แบบเรียนแต่ละเล่มมีความเห็นว่า คุณภาพของแบบเรียนอยู่ในระดับพอใช้ ครูส่วนใหญ่เห็นว่าแบบเรียนวิชาประวัติศาสตร์ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 สามารถเป็นพื้นฐานให้นักเรียนเพื่อศึกษาต่อในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ได้ เกี่ยวกับความถูกต้องของเนื้อหาในแบบเรียนนั้น ครูผู้ใช้แบบเรียนแต่ละเล่มมีความเห็นตรงกันว่า แบบเรียนมีเนื้อหาผิดบ้าง ในด้านลักษณะนิสัยและทัศนคติที่ดีซึ่งเนื้อหาในแบบเรียนเสริมสร้างให้นักเรียนนั้น ครูส่วนใหญ่เห็นว่าคือการที่แบบเรียนเร้าให้นักเรียนรู้จักซักถามและวิพากษ์วิจารณ์

ครูที่ใช้แบบเรียนแต่ละเล่มมีความเห็นตรงกันว่า ส่วนวนภาษาและการอธิบายในแบบเรียนมีบางตอนเข้าใจยากและบางตอนเข้าใจง่าย การจัดลำดับบทและหัวข้อเรื่องในแบบเรียนไม่เหมาะสม ยังมีบางส่วนที่ต้องแก้ไข โดยเฉลี่ยแล้วครูที่ใช้แบบเรียนแต่ละเล่มมีความเห็นว่า ใ้พบส่วนวนภาษาที่ไม่รัดกุมในแบบเรียนบางเล่มน้อย และต้องการให้มีการปรับปรุงสาระความรู้ในแบบเรียนวิชาประวัติศาสตร์ เป็นอันดับ 1 สาระด้านสติปัญญาเป็นอันดับ 2 ลักษณะการจัดทำรูปเล่มและอุปกรณ์ช่วยการเรียนการสอนในแบบเรียน

เป็นอันดับ 3

3. ความคิดเห็นของครูเกี่ยวกับแบบเรียนวิชาประวัติศาสตร์ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โดยพิจารณาจากเกณฑ์ 4 ด้าน คือ

3.1 สาระด้านความรู้ ครูที่ใช้แบบเรียนของกรมวิชาการและ พ.อ. พูนพล มีความเห็นว่าโดยเฉลี่ยแล้วสาระด้านความรู้ของแบบเรียนอยู่ในระดับปานกลางทุกข้อ ส่วนครูที่ใช้แบบเรียนของ คร. ประสาทโดยเฉลี่ยมีความเห็นว่าสาระด้านความรู้ของแบบเรียนอยู่ในระดับควรปรับปรุง และข้อเสนอแนะของครูเกี่ยวกับสาระด้านความรู้ของแบบเรียนมีดังนี้ (1) แบบเรียนทั้ง 3 เล่มยังมีเนื้อหาความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ความเป็นมาต่าง ๆ ครบถ้วน (2) ปัจจุบันได้มีการค้นพบหลักฐานและข้อเท็จจริงใหม่ ๆ ทางประวัติศาสตร์เพิ่มขึ้น เช่น เรื่องดินฐานดั้งเดิมของไทย การอพยพสทอนไตของเผ่าไทย การสถาปนารุงศรีอยุธยาของพระเจ้าอทอง ฯลฯ จึงควรแก้ไขเพิ่มเติมเนื้อหาในแบบเรียนให้ถูกต้อง สอดคล้องกับข้อค้นพบเหล่านี้ (3) ควรเพิ่มเติมปัญหาและเหตุการณ์ปัจจุบันในแบบเรียนเพื่อให้นักเรียนจะได้นำมาวิเคราะห์และเปรียบเทียบกับเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ อันจะทำให้เข้าใจและตัดสินใจเหตุการณ์ปัจจุบันได้ดียิ่งขึ้น ตลอดจนเป็นประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิตประจำวันด้วย (4) เนื้อหาบางตอนสั้นและย่อเกินไปทำให้นักเรียนอ่านไม่เข้าใจ โดยเฉพาะวิชาประวัติศาสตร์ไทยนั้นควรควรใช้สำนวนภาษาให้ชัดเจนและรัดกุม (5) แบบเรียนของคร. ประสาทเล่มที่พิมพ์ครั้งล่าสุดคือ พ.ศ. 2511 ควรปรับปรุงเนื้อหาบางตอนให้ทันสมัยขึ้น

3.2 สาระด้านสติปัญญา โดยเฉลี่ยแล้วครูที่ใช้แบบเรียนของกรมวิชาการมีความเห็นว่าสาระด้านสติปัญญาของแบบเรียนอยู่ในระดับปานกลาง นอกจากข้อที่ว่าตัวอย่างที่ยกในแบบเรียนเป็นเรื่องที่ใกล้ตัวนักเรียน แบบเรียนมีเนื้อหาและวิธีการกระตุ้นความสนใจนักเรียนและให้ความรู้ในสิ่งที่นักเรียนสามารถนำไปใช้ในชีวิประจำวันได้ ซึ่งอยู่ในระดับควรปรับปรุง ครูที่ใช้แบบเรียนของ พ.อ. พูนพลมีความเห็นว่าโดยเฉลี่ยแล้วสาระด้านสติปัญญาของแบบเรียนอยู่ในระดับปานกลางทุกข้อ ส่วนครูที่ใช้แบบเรียน

ของ ดร.ประสาธน์โดยเฉลี่ย มีความเห็นว่าอยู่ในระดับควรปรับปรุง นอกจากนี้ครูได้ให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับสาระความรู้ปัญหาไว้ดังนี้ (1) ผู้แต่งควรเสนอทฤษฎีหรือบทวิเคราะห์ปัญหาทางประวัติศาสตร์ของผู้เชี่ยวชาญหลาย ๆ คนไว้ เพื่อให้นักเรียนเกิดความคิดวิพากษ์วิจารณ์และค้นคว้าเพิ่มเติม (2) ควรมีการยกตัวอย่างซึ่งสัมพันธ์กับประสบการณ์ของผู้เรียนและสิ่งแวดล้อมในปัจจุบันให้มากขึ้น

3.3 ลักษณะการจัดทำรูปเล่ม โดยเฉลี่ยแล้วครูที่ใช้แบบเรียนของกรมวิชาการมีความเห็นว่าลักษณะการจัดทำรูปเล่มของแบบเรียนอยู่ในระดับปานกลาง ข้อที่ควรปรับปรุงคือควรออกแบบปกใหม่มีศิลปะและลักษณะดึงดูดใจ ข้อดีคือ มีสารบัญชิ่งแสดงหัวข้อย่อยของเนื้อหาไว้ถูกต้องชัดเจน ครูที่ใช้แบบเรียนของ พ.อ. พูนพลโดยเฉลี่ยเห็นว่าลักษณะการจัดทำรูปเล่มอยู่ในระดับปานกลางเช่นกัน และมีข้อดีคือ การวางของวางและของไฟของหนาหนังสือเหมาะสม มีคุณค่าและประสบการณ์ผู้แต่งระบุไว้ชัดเจนแบบเรียนมีสารบัญชิ่ง การเรียงเลขหน้าถูกต้อง ตัวอักษรชัดเจนและมีลักษณะพิเศษเพื่อนำเสนอความสำคัญ ส่วนครูที่ใช้แบบเรียนของ ดร.ประสาธน์มีความเห็นว่า โดยเฉลี่ยแล้วลักษณะการจัดทำรูปเล่มของแบบเรียนอยู่ในระดับปานกลาง แต่มีข้อที่ควรปรับปรุงคือควรจัดทำแบบเรียนใหม่มีบททบทวน การออกแบบปกควรใหม่มีศิลปะและลักษณะดึงดูดใจ ควรปรับปรุงกระดาษที่ใช้พิมพ์ใหม่คุณภาพดีกว่าเดิม ปรับปรุงการเย็บเล่มให้ทนทาน ประณีตขึ้น เพิ่มบรรณานุกรม บรรณานุกรม อภิธานศัพท์ และภาคผนวกที่เหมาะสมชัดเจน ครูได้ให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับลักษณะการจัดทำรูปเล่มไว้ดังนี้

(1) แบบเรียนทั้ง 3 เล่มยังขาดบทสรุป บรรณานุกรม หรือแหล่งค้นคว้าเพิ่มเติมและอภิธานศัพท์ (2) เเงอรรถในแบบเรียนของกรมวิชาการและ พ.อ. พูนพล มีน้อยเกินไป

3.4 อุปกรณช่วยการเรียนการสอนในแบบเรียน ครูที่ใช้แบบเรียนของกรมวิชาการโดยเฉลี่ยแล้ว มีความเห็นว่าอยู่ในระดับควรปรับปรุง มีข้อที่อยู่ในระดับปานกลางคือ ภาพประกอบสอดคล้องกับเนื้อหาวิชาและมีประโยชน์ต่อการเรียนการสอน มีแผนที่ แผนภูมิและคู่มือครู ครูที่ใช้แบบเรียนของ พ.อ. พูนพลมีความเห็นว่าโดยเฉลี่ยแล้ว

อุปกรณ์ช่วยการ เรียนการสอนอยู่ในระดับปานกลาง มีข้อดีคือ ภาพประกอบสอดคล้องกับ เนื้อหาวิชาและเป็นประโยชน์ต่อการ เรียนการสอน เหมาะสมกับหน้ากระดาษและสายตา นักเรียน มีคำถามท้ายบททั้งปรนัยและอัตนัย ส่วนครูที่ใช้แบบเรียนของคร. ประสาท โดยเฉลี่ยแล้วมีความเห็นว่า อุปกรณ์ช่วยการ เรียนการสอนของแบบเรียนอยู่ในระดับควร ปรับปรุง ข้อเสนอแนะของครูเกี่ยวกับอุปกรณ์ช่วยการ เรียนการสอนของแบบเรียนมีดังนี้ (1) แบบเรียนของกรมวิชาการ ควรเพิ่มภาพประกอบให้มากขึ้น ให้ชัดเจนและมีสีสัน เพื่อกระตุ้นให้นักเรียนมีความสนใจบทเรียน ควรเพิ่มทสรูป คำถามและแบบฝึกหัดท้ายบท ตลอดจนกิจกรรมเสนอแนะ (2) แบบเรียนของ พ.อ. พนพลและ คร. ประสาท มีภาพ ประกอบมากพอสมควร แต่บางภาพเป็นภาพวาดซึ่งยังผิดข้อเท็จจริง คณะผู้เรียบเรียง แบบเรียนจึงควรติดต่อประสานงานกับผู้วาดภาพอย่างใกล้ชิด เพื่อให้ได้ภาพประกอบที่ชัดเจน และสัมพันธ์กับเนื้อเรื่อง (3) ภาพประกอบส่วนใหญ่ควร เป็นภาพถ่ายพร้อมคำอธิบาย ชัดเจน

4. ความคิดเห็นของนักเรียนเกี่ยวกับสาระด้านความรู้และสาระด้านสติปัญญา ในแบบเรียน

นักเรียนส่วนใหญ่มีความสนใจเนื้อหาประวัติศาสตร์ไทยมากกว่าประวัติศาสตร์ ต่างประเทศ คือสนใจเรื่องการตั้งกรุงศรีอยุธยาและการตั้งกรุงสุโขทัย นักเรียนส่วนใหญ่ มีความเห็นว่าเนื้อหาในแบบเรียนที่ใช้อยู่ยังไม่เหมาะสม มีนักเรียนเพียงส่วนน้อยที่เห็นว่า เหมาะสมแล้ว เหตุผลของนักเรียนที่เห็นว่าเนื้อหาในแบบเรียนยังไม่เหมาะสมคือ นักเรียนที่ใช้แบบเรียนของกรมวิชาการและ พ.อ. พนพล ส่วนใหญ่ให้เหตุผลตรงกันว่าเนื้อหา บางตอนย่อเกินไปทำให้ยากต่อการเข้าใจ นักเรียนที่ใช้แบบเรียนของคร. ประสาท ให้ ความเห็นว่าเนื้อหาบางตอนไม่ถูกต้องตามข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์

ความคิดเห็นของนักเรียนที่เห็นว่า เนื้อหาในแบบเรียนเหมาะสมแล้ว นักเรียน ที่ใช้แบบเรียนของกรมวิชาการ และคร. ประสาท ส่วนใหญ่ให้เหตุผลตรงกันว่า เนื้อหา เหมาะสมเพราะช่วยให้เกิดความรู้ ความเข้าใจในเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ดีขึ้น ส่วน นักเรียนที่ใช้แบบเรียนของ พ.อ. พนพล ส่วนใหญ่เห็นว่า เนื้อหาเหมาะสมเพราะช่วยให้เกิด

ความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับ ประวัติความเป็นมาทางวัฒนธรรม การเมือง เศรษฐกิจ สังคมและการศึกษา

การเสนอเนื้อหาเรื่องต่าง ๆ ในแบบเรียน นักเรียนที่ใช่แบบเรียนแต่ละเล่ม มีความเห็นตรงกันว่า การเสนอเนื้อหาทุกเรื่องในแบบเรียน ให้ความรู้เกี่ยวกับประวัติ ความเป็นมาทางวัฒนธรรม การเมือง เศรษฐกิจ สังคม และการศึกษายังไม่ครบถ้วน โดยให้เหตุผลไว้ดังนี้ เรื่องอาณาจักรน่านเจ้า การตั้งกรุงศรีอยุธยา ประวัติศาสตร์ชาติมอญ ประวัติศาสตร์ชาติพม่า ประวัติศาสตร์ชาติมลายู นักเรียนส่วนใหญ่ที่ใช่แบบเรียนแต่ละเล่มระบุเหตุผลตรงกันว่า ขาดความรู้เกี่ยวกับประวัติความเป็นมาทางการศึกษา

เรื่อง ประวัติศาสตร์ชาติญวน ประวัติศาสตร์ชาติเขมร นักเรียนส่วนใหญ่ที่ใช่แบบเรียนของ พ.อ.พูนพลและดร.ประสาธ เห็นว่าขาดความรู้เกี่ยวกับประวัติความเป็นมาทางการศึกษา ส่วนนักเรียนที่ใช่แบบเรียนของกรมวิชาการส่วนใหญ่เห็นว่า ขาดความรู้เกี่ยวกับประวัติความเป็นมาทางเศรษฐกิจ

เรื่อง การตั้งกรุงสุโขทัย ประวัติศาสตร์ชาติลาว นักเรียนส่วนใหญ่ที่ใช่แบบเรียนของกรมวิชาการและพ.อ.พูนพล เห็นว่าขาดความรู้เกี่ยวกับประวัติความเป็นมาทางการศึกษา ส่วนนักเรียนที่ใช่แบบเรียนของ ดร.ประสาธส่วนใหญ่เห็นว่า ขาดความรู้เกี่ยวกับประวัติความเป็นมาทางเศรษฐกิจ

5. ความคิดเห็นของนักเรียนเกี่ยวกับลักษณะการจัดทำรูปเล่ม อุปกรณ์ช่วยการเรียนการสอนในแบบเรียนและการใช้แบบเรียน

นักเรียนส่วนใหญ่มีความเห็นว่า ลักษณะการจัดทำรูปเล่มและอุปกรณ์ช่วยการเรียนการสอนในแบบเรียนที่ใช้อยู่ยังไม่เหมาะสม มีนักเรียนเพียงส่วนน้อยที่เห็นว่าเหมาะสมดีแล้ว เหตุผลของนักเรียนที่เห็นว่ายังไม่เหมาะสมคือ นักเรียนที่ใช่แบบเรียนของกรมวิชาการ ส่วนใหญ่ให้เหตุผลว่ามีภาพประกอบและแผนที่น้อยเกินไป นักเรียนที่ใช่แบบเรียนของ พ.อ.พูนพล ส่วนใหญ่ให้เหตุผลว่า แบบเรียนไม่ได้แนะนำแหล่งคนควาเพิ่มเติม และนักเรียนที่ใช่แบบเรียนของดร.ประสาธให้เหตุผลว่า ไม่มีสรุปท้ายบท เหตุผลรองลงมา นักเรียน

ที่ใช้แบบเรียนของกรมวิชาการร้อยละ 70.30 ให้เหตุผลว่า แบบเรียนไม่มี คำถามและแบบฝึกหัดท้ายบท นักเรียนที่ใช้แบบเรียนของ พ.อ. พูนพล ร้อยละ 51.04 ให้เหตุผลว่าการเข้าปกเขียนเล่มไมทนทาน ทำให้ฉีกขาดหรือหลุดไถ่กาย และไม่มีสรุปท้ายบท ส่วนนักเรียนที่ใช้แบบเรียนของ คร. ประสาท ร้อยละ 40.66 ให้เหตุผลว่า ไม่ได้นำแหล่งค้นคว้าเพิ่มเติมและ การเข้าปกเขียนเล่มไมทนทาน ทำให้ฉีกขาดหรือหลุดไถ่กาย

เกี่ยวกับราคาของแบบเรียน ส่วนใหญ่เห็นว่าเหมาะสมดีแล้ว นักเรียนที่ใช้แบบเรียนของกรมวิชาการ พ.อ. พูนพล และ คร. ประสาท ส่วนใหญ่ใช้แบบเรียนเล่มที่พิมพ์ในปี 2515 2516 และ 2511 ตามลำดับ ส่วนการใช้แบบเรียนนั้น โดยเฉลี่ยนักเรียนอ่านแบบเรียนมาดวงหน้ากจนถึงชั่วโมงเรียนเป็นบางครั้ง นักเรียนที่ตอบว่าไม่เคยอ่านแบบเรียนดวงหน้าให้เหตุผลว่า เพราะอ่านแล้วไม่เข้าใจ จึงไม่ยอมอ่าน นอกจากแบบเรียนเล่มที่ทางโรงเรียนบังคับให้ใช้แล้ว นักเรียนส่วนใหญ่ ไม่ได้ใช้ แบบเรียนเล่มอื่น ๆ ประกอบการเรียน

นักเรียนที่ใช้แบบเรียนของกรมวิชาการ พ.อ. พูนพล และ คร. ประสาท คิดเป็นร้อยละ 50.00, 45.71 และ 47.48 ตามลำดับ ไม่ได้ใช้หนังสืออ่านประกอบ ส่วนอีกร้อยละ 50.00, 54.29, 52.52 ตามลำดับที่ระบุว่าใช้หนังสืออ่านประกอบ ประเภทของหนังสืออ่านประกอบที่นักเรียนใช้มากที่สุดคือ แผนที่ รองลงมาคือหนังสือชีวประวัติบุคคลสำคัญ สำหรับวิธีการจำเนื้อเรื่องในแบบเรียนนั้น นักเรียนส่วนใหญ่ให้ความเห็นว่าสามารถจำได้คือ เมื่อเข้าใจเหตุผลของเนื้อเรื่อง

เกี่ยวกับประโยชน์ที่ได้รับจาก แบบเรียน นักเรียนส่วนใหญ่เห็นว่าได้รับประโยชน์โดยให้เหตุผลว่า เพราะช่วยให้มีความเข้าใจเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ได้ดีขึ้น และมีนักเรียนอีกส่วนหนึ่งที่เห็นว่าไม่ได้รับประโยชน์จากแบบเรียน โดยให้เหตุผลไว้ดังนี้ นักเรียนที่ใช้แบบเรียนของกรมวิชาการส่วนใหญ่ให้เหตุผลว่าไม่ได้รับประโยชน์เพราะเนื้อหาในแบบเรียนไม่สามารถนำไปใช้ในชีวิตรประจำวันได้ นักเรียนที่ใช้แบบเรียนของ พ.อ. พูนพล ให้เหตุผลว่า เนื้อหาความรู้ยาก และรวบรวมเกินไป ส่วนนักเรียนที่ใช้แบบเรียนของ คร. ประสาท ให้ความเห็นว่า เนื้อหาในแบบเรียนยังล้าสมัย ไม่สอดคล้องกับหลักฐานและข้อค้นพบใหม่ ๆ

ข้อเสนอแนะของนักเรียนผู้ใช้แบบเรียนของกรมวิชาการ

1. สาระความรู้และสติปัญญาในแบบเรียน

- 1.1 แบบเรียนควรใช้สำนวนภาษาไพเราะรัดกุมและคัดสำนวนภาษาที่ซ้ำซากบางตอนออกไปบ้าง
- 1.2 ควรจัดลำดับเนื้อหาโดยเรียงตามลำดับเหตุการณ์เป็นยุค ๆ ไป
- 1.3 ชื่อเมือง อำเภอ และสถานที่สำคัญบางแห่ง ควรระบุให้ถูกต้องชัดเจนว่าปัจจุบันตั้งอยู่ที่ใด และมีชื่อเรียกอย่างไร
- 1.4 ชื่อเฉพาะบางคำที่อ่านยาก ควรมีคำอ่านที่ถูกต้องไว้ด้วย
- 1.5 เนื้อหาที่ไม่สำคัญบางตอนควรตัดทิ้งไป และเพิ่มเรื่องราวของเหตุการณ์ปัจจุบัน หลักฐานข้อค้นพบใหม่ ๆ ให้มากขึ้น
- 1.6 แบบเรียนเล่มที่พิมพ์และปรับปรุงใหม่ ควรมีเชิงอรรถแจ้งให้ทราบว่าได้มีการเปลี่ยนแปลงแก้ไขเนื้อหาหรือปี พ.ศ. ตอนใดไป
- 1.7 เนื้อหาบางตอนย่นย่อเกินไป แต่ละเรื่องแต่ละบทยังให้ความรู้ในด้านต่าง ๆ ไม่ครบถ้วนจึงควรเพิ่มเติมรายละเอียดให้มากขึ้น
- 1.8 ปี พ.ศ. ชื่อ บุคคลและสถานที่ต่าง ๆ มีมากเกินไป

2. ลักษณะการจัดทำรูปเล่มและอุปกรณ์ช่วยการเรียนการสอนของแบบเรียน

- 2.1 ควรปรับปรุงสีสันของปกให้สะอาดและน่าสนใจขึ้น
- 2.2 การเย็บเล่มของแบบเรียนควรให้แน่นหนาและทนทานขึ้น
- 2.3 กระดาษที่ใช้พิมพ์ควรให้มีความเหมาะสม
- 2.4 แบบเรียนยังขาดบทสรุป แบบฝึกหัด คำถามท้ายบท ครรชนี

อภิธานศัพท์ บรรณานุกรมและภาคผนวก จึงควรเพิ่มเติมให้
สมบูรณ์ขึ้น

- 2.5 ควรเพิ่มภาพประกอบและเชิงอรรถให้มากขึ้น
- 2.6 ภาพประกอบควรให้ชัดเจนและมีสีสัน
- 2.7 ประวัติศาสตร์ต่างประเทศควรมีแผนที่ประกอบให้มากขึ้น
- 2.8 ควรมีตัวพิมพ์ลักษณะพิเศษเพื่อเน้นคำและข้อความสำคัญให้มากขึ้นเพื่อสะดวกในการอ่านและจดจำ
- 2.9 ควรปรับปรุงตัวอักษรบางตัวในแบบเรียนให้ชัดเจนขึ้น

ข้อเสนอแนะของนักเรียนที่ใช้แบบเรียนของ พ.อ. พนพล

1. สารบัญความรู้และสติปัญญาในแบบเรียน
 - 1.1 ส่วนวนภาษาบางตอนวนวนคลุมเครือ ทำให้เข้าใจยากและ
ตีความได้หลายอย่าง
 - 1.2 บางเรื่องยื่นเยิ่นไปทำให้อ่านจับใจความไม่ได้ หรือบอกแต่
ผลที่เกิดขึ้นโดยมิได้บอกสาเหตุหรือท้าวความไว้ แต่เนื้อหา
บางตอนก็ละเอียดและซ้ำซากเกินความจำเป็น
 - 1.3 การเรียงลำดับเนื้อหาบางตอนยังสับสนและไม่ต่อเนื่องกัน จึง
ควรมีสรุปความสำคัญของเนื้อหาไว้ท้ายบทแต่ละบท
 - 1.4 เนื้อหาและ พ.ศ. บางตอนไม่ตรงกัน ชื่อเฉพาะ เรียกแตกต่างกัน
 - 1.5 ควรตัด พ.ศ. ที่ไม่สำคัญออกไปบ้าง
 - 1.6 ควรเพิ่มเติมเหตุการณ์ปัจจุบันและปรับปรุงเนื้อหาให้ทันสมัย
แทรกความรู้ หลักฐานและขอคนพบใหม่ ๆ ไว้
 - 1.7 เนื้อหากว่าถึงแต่เรื่องราวของกษัตริย์และการรบพุ่ง จึงควรมี

เรื่องราวของราษฎรสามัญให้มากขึ้น

1.8 ชื่อของบุคคลต่าง ๆ มีมากเกินไปทำให้จำสับสน ควรหาทางทำให้จำได้ง่ายขึ้น

2. ลักษณะการจัดทำรูปเล่มและอุปกรณ์ช่วยการเรียนการสอนในแบบเรียน

2.1 กระดาษที่ทำปกของแบบเรียนบางเกินไป

2.2 รูปเล่มของแบบเรียนไม่ควรมีขนาดกว้างยาวใกล้เคียงกันเพราะทำให้หยิบและจับไม่ถนัดมือ

2.3 ภาพประกอบบางภาพไม่มีคำอธิบาย และแผนที่ในแบบเรียนควรมีคำอธิบายไว้ด้วย

2.4 ภาพประกอบบางภาพซึ่งไม่เกิดประโยชน์ต่อผู้เรียนในด้านที่ช่วยให้เกิดแนวคิดหรือความเข้าใจเนื้อหาในแบบเรียนดีขึ้น ควรจะตัดออกไป นอกจากนี้บางภาพมีขนาดใหญ่เกินความจำเป็น

2.5 ภาพวาดในแบบเรียนควรพยายามจัดทำให้ใกล้เคียงกับความเป็นจริงและสมเหตุสมผลมากที่สุด

2.6 ภาพประกอบซึ่งเป็นภาพถ่ายมีน้อยเกินไป

2.7 ควรมีอภิธานศัพท์คำบางคำเพื่อให้เกิดความเข้าใจเนื้อหาชัดเจน

2.8 คำถามทบทวนไม่มีแบบให้เลือกตอบ และคำถามทบทวนควรอยู่ที่แยกบทแต่ละบท ไม่ควรไปรวมอยู่ด้วยกันหมดตอนท้ายเล่ม

ข้อเสนอแนะของนักเรียนที่ใช้แบบเรียนของ คร. ประสาท

1. สารบัญความรู้และสารบัญสติปัญญาในแบบเรียน

1.1 แบบเรียนเล่มนี้พิมพ์ไว้ตั้งแต่ พ.ศ. 2511 จึงควรมีการพิมพ์และปรับปรุงใหม่เพื่อแก้ไขเนื้อหาบางตอนให้ทันสมัยขึ้น

- 1.2 เนื้อหาบางเรื่องยื่นเยิ่นเกินไปและให้ความรู้ในด้านต่าง ๆ
ยังไม่ครบถ้วน
 - 1.3 เนื้อหาบางตอนยังผิดความเป็นจริงและขาดเหตุผล
 - 1.4 ผู้แต่งควรแสดงทัศนะเป็นกลางและเสนอเรื่องราวต่าง ๆ
ตามข้อเท็จจริง ไม่ยกยอ ชาติโคชาติหนึ่งมากเกินไปหรือ
ปิดบังข้อเท็จจริงบางอย่างทางประวัติศาสตร์
2. ลักษณะการจัดทำรูปเล่มและอุปกรณ์ช่วยการ เรียนการสอนในแบบเรียน
 - 2.1 รูปเล่มของแบบเรียนไม่ควรให้มีความกว้างยาวใกล้เคียงกัน
เพราะทำให้หยิบและถือไม่ถนัดมือ
 - 2.2 กระดาษที่พิมพ์ควรให้มีความหนาและสีสันสะอาดตากว่าเดิม
 - 2.3 ภาพประกอบบางภาพควรปรับปรุงให้สีสันสดใสขึ้น
 - 2.4 ภาพประกอบควรเป็นภาพถ่ายจากของจริง
 - 2.5 ภาพประกอบบางภาพใหญ่เกินความจำเป็นและบางภาพไม่มี
คำอธิบาย
 - 2.6 ควรมีบทสรุปและการแนะนำแหล่งค้นคว้าเพิ่มเติมไว้ในแบบเรียน
 - 2.7 แบบฝึกหัดท้ายบทควรมีทั้งลักษณะปรนัยและอัตนัย

อภิปรายผลการวิจัย

การ อภิปรายผลการวิจัยเรื่อง "การประเมินแบบเรียนวิชาประวัติศาสตร์
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่หนึ่ง ผู้วิจัยได้แยกการอภิปรายออกเป็น 3 ประเด็นดังนี้

1. การใช้แบบเรียน

โรงเรียนทั้ง 21 แห่งบังคับให้นักเรียนทุกคนซื้อแบบเรียนสำหรับวิชาประวัติศาสตร์
แสดงว่า การเรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์ในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ยังยึดแบบเรียน
เป็นหลัก ผลการวิจัยนี้ สอดคล้องกับรายงานของ E.H. Dance ที่กล่าวไว้ใน ค.ศ
1970 ว่า แบบเรียนยังเป็นเครื่องมือสำคัญของการสอนวิชาประวัติศาสตร์ในประเทศ
เคนมาร์ก กรีซ อิตาลี และสาธารณรัฐไอร์แลนด์¹

ผลการวิจัยที่พบว่า ลักษณะการสอนโดยใช้แบบเรียนของครูส่วนใหญ่คือ การ
อธิบายประกอบการซักถามเนื้อหาในแบบเรียนนั้น ตรงกับการวิจัยของวรรณ วลัยวานิช²
ซึ่งได้ทำวิจัยเรื่อง ความคิดเห็นของครูสังคมศึกษา เกี่ยวกับแบบเรียนมัธยมศึกษา
ตอนปลายในจังหวัดพระนครและธนบุรี และพบว่า ลักษณะการสอนของครูสังคมศึกษา
ส่วนใหญ่หรือร้อยละ 80 คือ อธิบายประกอบการซักถามเนื้อหาในแบบเรียน

จากการวิจัยพบว่า การใช้แบบเรียนในการสอนวิชาประวัติศาสตร์ ของครู
จำนวนมากที่สุดคือ ใช้แบบเรียนประกอบกับหนังสือเล่มอื่น และมีครูจำนวนน้อยที่สุดที่สอน
โดยใช้รายละเอียดทั้งหมดจากแบบเรียน ผลการวิจัยครั้งนี้บ่งเป็นนัยที่แสดงให้เห็นว่า
ครูสนใจใฝ่หาความรู้กว้างขวางขึ้น แทนที่จะยึดเพียงเนื้อหาในแบบเรียนเป็นหลักในการ
สอน เช่นที่เคยปฏิบัติกันมาส่วนใหญ่ หรือ ตามที่เคยมีผู้พากษ์วิจารณ์ไว้

¹ E.H.Dance, The Place of History in Secondary Teaching (London: George G. Harrap & Co. Ltd., 1970), p. 64.

² วรรณ วลัยวานิช, เรื่องเดิม

การเลือกแบบเรียน ครส่วนใหญ่ไม่ทราบว่าใคร เป็นผู้เลือกแบบเรียนสำหรับใช้ในโรงเรียน เพราะใช้ความที่ซุกกันมา เกี่ยวกับการเลือกแบบเรียนและหนังสืออ่านประกอบนี้ ควรมีการประสานงานกัน และให้บุคคลฝ่ายต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องคือ ครู นักเรียน หัวหน้าสาขาวิชา บรรณารักษ์ ได้มีโอกาสแสดงความคิดเห็นโดยมี อาจารย์ใหญ่ เป็นผู้คัดสรรใจคนสุดท้าย

ผลการวิจัยที่พบว่า ครูสอนวิชาประวัติศาสตร์ส่วนใหญ่ใช้หนังสือพิมพ์เป็นหนังสืออ่านประกอบนั้น ตรงกับผลการวิจัยเรื่อง การใช้หนังสือพิมพ์รายวันเป็นอุปกรณ์การสอนสังคมศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลายในจังหวัดพระนครและธนบุรี³ ของ โสภภาพรณนามวงศ์³ และตรงกับงานวิจัยเรื่อง การใช้แหล่งความรู้ในชุมชน ในการสอนวิชาประวัติศาสตร์ไทยชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ของภิญโญ ตันพิทยคุปต์⁴ ที่พบว่า แหล่งความรู้ที่ครูประวัติศาสตร์ใช้มากที่สุดคือ เอกสารสิ่งพิมพ์และโบราณวัตถุ

เนื้อหาในแบบเรียนวิชาประวัติศาสตร์ที่นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 สนใจมากที่สุดคือเรื่อง การตั้งกรุงศรีอยุธยา ผลการวิจัยนี้ตรงกับ การวิจัยเรื่อง การสำรวจทัศนคติและความสนใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 - 2 ที่มีต่อวิชาสังคมศึกษา ของรัตนศิริ สรชาติ⁵ ซึ่งพบว่า นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ส่วนใหญ่สนใจเรื่อง การตั้งกรุงศรีอยุธยา และประวัติศาสตร์ชาติไทย

³ โสภภาพรณนามวงศ์, "การใช้หนังสือพิมพ์รายวันเป็นอุปกรณ์การสอนของครูสังคมศึกษา ระดับมัธยมศึกษา ตอนปลายในจังหวัดพระนครและธนบุรี" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต แผนกวิชาโสตทัศนศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2512) (อัคราเนนา).

⁴ ภิญโญ ตันพิทยคุปต์, "การใช้แหล่งความรู้ในชุมชนในการสอนวิชาประวัติศาสตร์ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต แผนกวิชามัธยมศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2515) (อัคราเนนา).

⁵ รัตนศิริ สรชาติ, "การสำรวจทัศนคติและความสนใจ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 - 2" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2505) (อัคราเนนา).

2. คุณภาพค่านเนื้อหาวิชาในแบบเรียน

ความคิดเห็นของนักเรียนเกี่ยวกับเนื้อหาในแบบเรียน ส่วนใหญ่เห็นว่ายังไม่เหมาะสม โดยให้เหตุผลว่า เนื้อหาบางตอนย่อเกินไป ทำให้ยากต่อการเข้าใจ เนื้อหาบางตอนมีน้อย ควรเพิ่มเติมรายละเอียด และเนื้อหาบางตอนไม่ถูกต้องตามข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์ ขอบคนพนี้สอดคล้องกับผลงานวิจัยในส่วนที่เกี่ยวกับแบบเรียนวิชาสังคมศึกษาของสุภาณี โคตรจรัส⁶ ซึ่งได้ทำวิจัยเรื่อง แนวคิดเกี่ยวกับการปรับปรุงการสอนวิชาสังคมศึกษาในชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โดยได้ทำการวิจัยไว้ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2510 และพบว่า สาเหตุประการหนึ่งที่ทำให้นักเรียนไม่ค่อยสนใจวิชาสังคมศึกษา เพราะแบบเรียนยังไม่เหมาะสมทั้งในด้านเนื้อหาและการจัดทำรูปเล่ม ภาษาในแบบเรียนไม่รัดกุม ทำให้สื่อความหมายได้หลายอย่าง เนื้อหาบางตอนไม่ถูกต้องตามข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์ เนื้อหายากเกินไปและสั้นเกินไปจนไม่เข้าใจ

นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับผลงานวิจัยของพานี แสงวงกิจ⁷ ซึ่งได้ทำวิจัยเรื่อง แนวคิดเกี่ยวกับการปรับปรุงการสอนวิชาสังคมศึกษาในชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ซึ่งได้วิจัยตั้งแต่ พ.ศ. 2510 เช่นเดียวกัน

นักเรียนที่ใช้แบบเรียน แต่ละเล่มมีความเห็นตรงกันเป็นส่วนใหญ่ว่า การเสนอเนื้อหาทุกเรื่องในแบบเรียนวิชาประวัติศาสตร์ ให้ความรู้เกี่ยวกับประวัติความเป็นมา ด้านต่าง ๆ ยังไม่ครบถ้วน ซึ่งคนพนี้สอดคล้องกับการวิจัยของ Jewel May Baldock⁸ ซึ่งพบว่า แบบเรียนสังคมศึกษาในเกรด 4, 5, และ 6 ของโรงเรียนรัฐบาลในมลรัฐ Mississippi ไม่ได้แทรกแนวคิด ของสาขาวิชาต่าง ๆ ซึ่งถือว่าสำคัญไว้ครบถ้วน

⁶ สุภาณี โคตรจรัส, เรื่องเดิม

⁷ พานี แสงวงกิจ, เรื่องเดิม

⁸ Jewel May Baldock, loc.cit

ผลการวิจัยนี้แสดงให้เห็นว่า การจัดเนื้อหาวิชาในระบบเรียนวิชาประวัติศาสตร์
 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ยังมีลักษณะแบ่งแยก ไม่มีสหสัมพันธ์ระหว่างสาขาวิชา (Interdis-
 ciplinary) ผู้วิจัยมีความเห็นว่า ในปัจจุบันความรู้ใหม่ ๆ ทวีขึ้นอย่างรวดเร็ว ทำ
 ให้วิชาประวัติศาสตร์ ซึ่งเป็นวิชาหนึ่งในหมวดสังคมศึกษาและสังคมศาสตร์ มีขอบข่ายกว้าง
 ขวางออกไป และมีวิชาที่เกี่ยวพันแยกแต่เนื้อหาและข้อเท็จจริงเพียงอย่างเดียวอีก
 ต่อไป หากจะคงเพิ่มและเน้นความสัมพันธ์ระหว่างตัวผู้เรียนกับเหตุการณ์และสิ่งแวดล้อม
 ให้มากขึ้น การจัดเนื้อหาวิชาโดยแบ่งแยกเป็นส่วนกันนั้นจะไม่เหมาะสมและไม่สอดคล้อง
 กับสภาพความเป็นอยู่และความต้องการของสังคมซึ่งเต็มไปด้วยปัญหาและการเปลี่ยนแปลง
 เพราะการแก้ปัญหาจำเป็นต้องใช้ความรู้ ความเข้าใจจากวิชาต่าง ๆ เข้าประกอบกัน
 ดังนั้นการรวม ความรู้จากวิชาต่าง ๆ เข้าไว้ในเนื้อหาของแบบเรียนวิชาประวัติศาสตร์
 เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้และประสบการณ์กว้างขวางจึงเป็นสิ่งจำเป็นยิ่ง และเนื้อหาวิชา
 ที่ผู้วิจัยเห็นว่าควรที่จะเพิ่มคือ สังคมวิทยา ประชากรศึกษา เศรษฐศาสตร์ มานุษยวิทยา
 และนิเวศวิทยา

ความรู้ในระบบเรียนวิชาประวัติศาสตร์ที่นักเรียนเห็นว่าขาดมากที่สุดคือ
 ประวัติความเป็นมาทางการศึกษา รองลงมาคือทาง เศรษฐกิจ ส่วนความรู้เกี่ยวกับ
 ประวัติความเป็นมาทางการเมืองนั้น มีนักเรียนจำนวนน้อยที่สุดที่เห็นว่าขาด ผลการ
 วิจัยนี้สอดคล้องกับรายงานการสัมมนา เกี่ยวกับแบบเรียนวิชาประวัติศาสตร์ของ Unesco⁹
 ซึ่งจัดขึ้นตั้งแต่ปี ค.ศ. 1951 มีใจความว่า ขอบกรอบที่พบเสมอ ในแบบเรียนวิชา
 ประวัติศาสตร์ทั่วไปคือ เนื้อหาในแบบเรียนจะกล่าวถึง เรื่องราวเกี่ยวกับการเมือง
 การปกครองและการสงครามเป็นพื้น แต่ขาดความรู้เกี่ยวกับประวัติอารยธรรม
 วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี ศิลปะ เศรษฐกิจและการศึกษา

⁹ Unesco, Better History textbooks (Paris:L'Union Typographique, 1951) p. 2.

นอกจากนี้ สิริ เทศประสิทธิ์¹⁰ ได้เสนอข้อคิดเห็นซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยนี้ไว้ว่า แบบเรียนหรือหนังสือเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ ทุกระดับตั้งแต่ประถมศึกษาถึงระดับมหาวิทยาลัย มีเนื้อหาที่บรรยายเกี่ยวกับการอพยพ การตั้งเมือง การปกครองและการสงครามเป็นหลัก แต่ขาดประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวกับการอาชีพของพลเมืองว่ามีวิวัฒนาการมาอย่างไร เครื่องมือเครื่องใช้ในการดำรงชีพ ประวัติของดนตรีและศิลปะแต่ละสมัย และแต่ละท้องถิ่น ประวัติการสร้างสรรคงานคานต่าง ๆ ฯลฯ นอกจากนี้แบบเรียนยังขาดองค์ประกอบที่จะส่งเสริมความคิดริเริ่มและสร้างสรรค์ เช่นการชี้ให้เห็นถึงปัญหาหรือข้อที่ควรคิด ควรคนควาในประวัติศาสตร์ไทย

ครูที่ใช้แบบเรียนของ ดร.ประสาธน์มีความเห็นว่า ผู้แต่งเสนอเนื้อหาโดยมิได้แสดงทัศนะ เป็นกลาง ควรปรับปรุงคุณภาพข้อนี้ ขอคนพบนี้ตรงกับการวิจัยของ Mark M. Krug ซึ่งพบว่า แบบเรียนวิชาประวัติศาสตร์ที่พิมพ์ในประเทศเยอรมันตะวันออกและตะวันตกในปี ค.ศ. 1959, 1960 และ 1961 สอดแทรกอคติของผู้แต่งและบิดเบือนข้อเท็จจริงเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ เยอรมันและประวัติศาสตร์ยุโรป นอกจากนี้ยังตรงกับผลงานวิจัยของ Masamitsu Tamashiro¹² ที่พบว่า ผู้แต่งแบบเรียนวิชาประวัติศาสตร์ของประเทศสหรัฐอเมริกาและประเทศญี่ปุ่นมีอคติในเรื่องเชื้อชาติ

ผลการวิจัยที่พบว่า นักเรียนไม่เห็นประโยชน์ของแบบเรียน เพราะเนื้อหาในแบบเรียนไม่สามารถนำมาใช้ในชีวิตประจำวันได้ เนื้อหาความรู้บนย่อและรวบรัดเกินไป การจัดลำดับเนื้อหาสับสนไม่ต่อเนื่องกัน และ เนื้อหาล้าสมัยไม่สอดคล้องกับหลักฐาน

¹⁰ สิริ เทศประสิทธิ์ "แบบเรียนกับความคิดริเริ่มสร้างสรรค์" ข้อคิดเกี่ยวกับปัญหาการศึกษาในประเทศไทย (พระนคร: วัฒนาพานิช, 2515), หน้า 169 - 170.

11

"Mark M. Krug," "The Teaching of History at the Center of the Cold War-Histry Textbooks in East and West Germany," Encyclopedia of Educational Research, 4 th ed. (London: The Macmillan Company, 1969) p. 1476.

12

Masamitsu Tamashiro, loc.cit.

และข้อค้นพบใหม่ ๆ นั้นสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ Walter Hahn¹³ ที่พบว่า แบบเรียน 71 เล่มที่ใช้กันอยู่ในประเทศอังกฤษ ฝรั่งเศส เยอรมันตะวันออกและเยอรมันตะวันตก มีเนื้อหาที่สัมพันธ์กับความสนใจของผู้เรียนน้อยมาก ส่วนใหญ่เน้นความรู้ด้านข้อเท็จจริง ไม่สอดคล้องกับเหตุการณ์ปัจจุบัน ภาพประกอบแบบเรียนมีน้อยสี และไม่ได้แนะนำแหล่งค้นคว้าเพิ่มเติมไว้

3. คุณภาพด้านการจัดทำรูปเล่มและอุปกรณ์ช่วยการเรียนรู้การสอนของแบบเรียนนักเรียนส่วนใหญ่เห็นว่า การจัดทำรูปเล่มของแบบเรียนทั้ง 3 เล่มยังไม่เหมาะสม เพราะมีภาพประกอบและแผนที่น้อยเกินไป ไม่ได้แนะนำแหล่งค้นคว้าเพิ่มเติม และไม่มีสรุปท้ายบท

ครูที่ใช้แบบเรียนของคร. ประสาทมีความเห็นว่าแบบเรียนเล่มนี้มีข้อที่ควรปรับปรุงด้านการจัดทำรูปเล่มดังนี้คือ ควรจัดทำปกให้ทนทาน ออกแบบปกให้มีศิลปะและลักษณะดึงดูดใจ กระดาษที่พิมพ์ควรมีคุณภาพดีกว่าเดิม ควรปรับปรุงการเย็บเล่มให้ทนทาน ประณีตขึ้น ตลอดจนควรจัดกรรมวิธี เชิงอรรถ บรรณานุกรม อภิธานศัพท์ และภาคผนวกให้เหมาะสมชัดเจน

ครูที่ใช้แบบเรียนของกรมวิชาการเห็นว่าแบบเรียนเล่มนี้มีข้อที่ควรปรับปรุงด้านการจัดทำรูปเล่มคือ การออกแบบปกควรให้มีความศิลปะและลักษณะดึงดูดใจ

ขอבקพร่องด้านการจัดทำรูปเล่มนี้ แม้ในแบบเรียนวิชาหน้าที่พลเมืองก็พบว่ามีดังเช่นคุณณี ยนต์เจริญ¹⁴ ได้ทำวิจัย เรื่อง การศึกษาลักษณะและคุณภาพของแบบเรียนวิชาหน้าที่พลเมืองสำหรับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น และพบว่า แบบเรียนควรแก้ไขปกและการเย็บเล่มใหม่มีความทนทานมากขึ้น คุณภาพของกระดาษที่ใช้พิมพ์ควรให้ดีขึ้นกว่าเดิม ควร

¹³ Walter Hahn, "Textbooks in European High Schools" Encyclopedia of Educational Research (London: The Macmillan Company, 1969), p. 1476.

¹⁴ คุณณี ยนต์เจริญ, "การศึกษาลักษณะและคุณภาพของแบบเรียนวิชาหน้าที่พลเมือง" (วิทยานิพนธ์ ปริญญา มหาบัณฑิต แผนกวิชามัธยมศึกษา, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2514) (อัครสำเนา)

เพิ่มภาพประกอบและแก้ไขในเรื่องการสะกดผิดและพิมพ์ตก

นอกจากแบบเรียนในหมวดสังคมศึกษามีข้อบกพร่องดังกล่าวแล้ว แบบเรียน
วิชาวิทยาศาสตร์¹⁵ และแบบเรียนวิชาภาษาอังกฤษ¹⁶ ก็พบข้อบกพร่องทำนองเดียวกัน

เกี่ยวกับอุปกรณ์ช่วยการเรียนรู้ การสอนในแบบเรียน ปรากฏว่าโดยเฉลี่ยแล้ว
แบบเรียนเล่มของ พ.อ.พูนผลอยู่ในระดับปานกลาง แต่เล่มของกรมวิชาการและคร.
ประสาทยู่ในระดับควรปรับปรุง ข้อที่ควรปรับปรุงคือ ภาพประกอบควรให้ชัดเจนเหมาะ
กับความจำเป็น วัย และความสนใจของนักเรียน การจัดวางและเรียงลำดับภาพควรให้
เหมาะสม ภาพประกอบควรมีส่วนช่วยให้นักเรียนเกิดแนวคิดที่ถูกต้อง เรื่องภาพประกอบนี้
แม้ในแบบเรียนภูมิศาสตร์ก็พบว่าข้อบกพร่องคล้ายคลึงกัน ดังเช่น อรุณี ลพพิจารณ¹⁷
โคตทำการวิจัยเรื่อง การวิเคราะห์แบบเรียนวิชาภูมิศาสตร์ชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น และพบว่า
แบบเรียนส่วนใหญ่ควรปรับปรุงในเรื่องภาพประกอบซึ่งไม่ชัดเจน การจัดวางภาพไม่สัมพันธ์
กับเนื้อเรื่องและไม่เหมาะสมกับหน้ากระดาษ ภาพประกอบมีสีสันไม่ตรงกับความเป็นจริง
ตามธรรมชาติ

ผลของการวิจัยจากแบบสอบถามความคิดเห็นของครูและนักเรียนนั้นโดยเฉลี่ยแล้ว
มีคุณค่า และเมื่อนำมาเป็นที่พื้นฐานในการตรวจสอบข้อเท็จจริงอีกครั้งหนึ่ง ผู้วิจัยก็เห็นว่า
มีความเที่ยงตรงพอที่จะเชื่อถือได้ นอกจากนี้ความคิดเห็นของครูและนักเรียนผู้ใช้แบบเรียน
และความคิดเห็นของผู้วิจัยเกี่ยวกับคุณภาพของแบบเรียนวิชาประวัติศาสตร์ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1
มีความสอดคล้องกันเป็นส่วนใหญ่

¹⁵ ประทีป จรัสรุ่งรวิวรร, "การวิเคราะห์หนังสือแบบเรียนวิชาวิทยาศาสตร์
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1" (วิทยานิพนธ์ การศึกษามหาบัณฑิต วิทยาลัยวิชาการศึกษาประสานมิตร,
2514) (อัครสำเนา).

¹⁶ วรณะ ประสงค์ธรรม, "การวิเคราะห์หนังสือแบบเรียนวิชาภาษาอังกฤษ
ที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนดให้เรียนในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3" (วิทยานิพนธ์ ครุศาสตร์
บัณฑิต แผนกวิชามัธยมศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2511) (อัครสำเนา).

¹⁷ อรุณี ลพพิจารณ, "การวิเคราะห์ แบบเรียนภูมิศาสตร์ชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น"
(วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต แผนกวิชามัธยมศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2514) (อัครสำเนา)

ขอเสนอแนะ

เนื่องจากแบบเรียนยังมีความจำเป็นสำหรับสภาพการเรียนการสอนของโรงเรียนในประเทศไทยอยู่ การจัดทำแบบเรียนให้มีคุณภาพก็จึงเป็นสิ่งสำคัญยิ่ง ในการจัดทำแบบเรียนให้มีคุณภาพนั้น ต้องพิจารณาหลายด้าน เช่น ด้านจิตวิทยาแห่งการเรียนรู้ พัฒนาการของเด็ก การเปลี่ยนแปลงของสังคม ความเปลี่ยนแปลงของแนวคิดทางการศึกษา ตลอดจนการจัดทำรูปเล่มที่เหมาะสม หากแบบเรียนมีคุณภาพดี ทั้งครูและนักเรียนย่อมได้รับประโยชน์โดยตรง ผู้ที่เกี่ยวข้องกับแบบเรียนมีด้วยกันหลายฝ่าย ทางฝ่ายผู้ผลิตได้แก่ ผู้กำหนดหลักสูตรและประมวลการสอน ผู้เรียบเรียง ผู้วาดภาพประกอบ ผู้พิมพ์ และผู้จำหน่าย ส่วนทางฝ่ายผู้ใช้ได้แก่ โรงเรียน ครู นักเรียน ผู้ปกครองและผู้ออกข้อสอบ จากการประเมินแบบเรียนวิชาประวัติศาสตร์ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โดยศึกษาความคิดเห็นของครูและนักเรียนผู้ใช้แบบเรียนและจากการศึกษาพิจารณาแบบเรียนแต่ละเล่ม ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะเพื่อการปรับปรุงคุณภาพของแบบเรียนวิชาประวัติศาสตร์ดังต่อไปนี้

ครูสอนวิชาประวัติศาสตร์ แบบเรียนเป็นเครื่องมือสำคัญอย่างหนึ่งในการสอนที่จะช่วยให้ครูมีแนวทางในการสอนให้ตรงตามหลักสูตรที่กระทรวงกำหนดไว้ อย่างไรก็ตามแบบเรียนอย่างเดียวไม่อาจทำให้การสอนบรรลุผลสำเร็จได้ ดังนั้นเพื่อให้ได้รับประโยชน์จากแบบเรียนมากที่สุด ครูจะต้องเป็นผู้นำที่ดี มีวิธีการสอนที่ดี มีความสนใจในแบบเรียน มีวิธีการกระตุ้นให้นักเรียนแสดงความคิดเห็นและมีอุปกรณ์การสอนที่ดี แบบเรียนจะมีคุณค่าหากครูจูงใจนำมาใช้อย่างเหมาะสม บทบาทของครูในด้านที่เกี่ยวข้องกับแบบเรียนควรมีดังนี้

1. ในขบวนการเรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์ ครูไม่ควรยึดแบบเรียนเล่มใดเล่มหนึ่งเป็นแบบฉบับแต่เพียงเล่มเดียว ครูควรใช้แบบเรียนหลาย ๆ เล่มเพราะจะช่วยให้ได้รับความรู้และข้อคิดเห็นหลายด้าน ซึ่งจะ เป็นประโยชน์ต่อการสอน นอกจากนี้ยังช่วยครูในด้าน การสำรวจความถูกต้องและข้อเท็จจริงที่แน่นอนของเนื้อหาวิชาอีกด้วย

2. แม้แบบเรียนทุกเล่มจะได้ผ่านการตรวจพิจารณาจากกรมวิชาการแล้วก็ตาม อาจมีเนื้อหาบางตอนซึ่งคลาดเคลื่อน ไม่ตรงกับข้อเท็จจริง หลักฐานหรือข้อค้นพบใหม่ ๆ

ในฐานะที่ครูจำต้องใช้แบบเรียน หากพบข้อผิดพลาด ครูควรแจ้งให้สำนักพิมพ์ ผู้เรียบเรียง หรือกระทรวงศึกษาธิการทราบ พร้อมทั้งเสนอข้อที่ถูกต้องไว้ด้วย

3. เนื้อหาในแบบเรียนไม่สามารถเปลี่ยนแปลงไปได้ทันตามเหตุการณ์และข่าวคราวประจำวันในสังคมได้ ซึ่งนับเป็นข้อจำกัดประการหนึ่งของแบบเรียน ครูจึงควรใช้หนังสืออ่านประกอบและเอกสารเสริมประสบการณ์เข้าช่วย ตลอดจนนำเหตุการณ์ประจำวัน

(Current Events) เข้ามาสอนในชั้นเรียน

4. จากการศึกษาพิจารณาแบบเรียน ผู้วิจัยพบว่าแบบเรียนวิชาประวัติศาสตร์ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 มุ่งในความรู้ด้านเนื้อหาและข้อเท็จจริงส่วนใหญ่ ขาดสาระด้านสติปัญญา เช่น การสร้างความสนใจ ความสัมพันธ์กับประสบการณ์ของผู้เรียน การนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน การส่งเสริมค่านิยม ทศนคติ และทักษะทางสังคม การพัฒนาความสามารถในการแก้ปัญหาอย่างใช้วิจารณญาณ ครูจึงควรเสริมประสบการณ์เหล่านี้ โดยจัดประเด็นปัญหามาให้ให้นักเรียนอภิปราย แลกเปลี่ยนความคิดเห็น หรือมอบหมายให้นักเรียนไปค้นคว้าหาความรู้เพิ่มเติม

5. ครูควรมีความรู้ ประสบการณ์ และทักษะในการใช้แบบเรียน และควรแนะนำวิธีใช้แบบเรียนที่ถูกต้องให้แก่ผู้เรียน เช่น การอ่านกราฟ แผนที่ แผนภูมิ วรรชนีสารบัญ หัวข้อเรื่อง ฯลฯ เพื่อให้ผู้เรียนได้รับคุณค่าจากแบบเรียนอย่างสมบูรณ์

6. แบบเรียนแต่ละเล่มที่จำหน่ายในท้องตลาดมีคุณภาพ วิธีการเขียนและจุดมุ่งหมายที่แตกต่างกัน ครูจึงควรมีความรู้เกี่ยวกับลักษณะของแบบเรียนที่ดี เกณฑ์ในการพิจารณาเลือกและประเมินแบบเรียน เพื่อจะได้เลือกใช้แบบเรียนได้ตรงตามวัตถุประสงค์

7. ครูควรศึกษาคือมือครูที่มีผู้จัดทำขึ้น ซึ่งจะช่วยให้ได้รับความรู้เกี่ยวกับแบบเรียนเล่มที่ใช้อยู่มากขึ้น และเป็นประโยชน์ต่อการเรียนการสอน

8. เนื้อหาเรื่องต่าง ๆ ในแบบเรียนวิชาประวัติศาสตร์ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ให้ความรู้ในสาขาวิชาต่าง ๆ ยังไม่ครบถ้วน ในการสอนครูจึงควรเชื่อมโยงและจัดรวม

เนื้อหาวิชาให้สัมพันธ์กันอย่างเหมาะสม เช่น อาจคัดเลือกเนื้อหาวิชามาทำเป็นหน่วย หัวข้อหรือรายการสอน

9. ครูอาจใช้แบบเรียนเป็นเครื่องมือฝึกทักษะการค้นคว้าและทักษะการอ่านให้นักเรียนได้โดยวิธีต่อไปนี้

9.1 ให้นักเรียนหัดอ่านในใจเพื่อจับใจความสำคัญในเรื่องที่อ่าน ใ้ครูวิธีอ่านผ่านเร็ว ๆ เพื่อตรวจเนื้อหาที่ตรงกับความต้องการอย่างคร่าว ๆ

9.2 ใ้ครูจักแยกแยะ สิ่งที่เป็นสาระสำคัญออกจากข้อความที่อ่าน ใ้ครูหาข้อความนั้น ๆ มุ่งจะกล่าวถึงอะไร อะไรเป็นใจความสำคัญ อะไรเป็นความประกอบ

9.3 อ่านเพื่อใ้มีความเข้าใจในชื่อเรื่องและหัวเรื่องอย่าง กว้าง ๆ โดยการตั้งคำถามแก่ตนเองว่า เนื้อหาตอนนี้เป็นเรื่องเกี่ยวกับอะไร

9.4 อ่านใ้หาทราบวัตถุประสงค์ของผู้แต่ง ใ้ช่วยการตั้งคำถามว่าทำไมผู้แต่งจึงแต่งเช่นนั้น

9.5 อ่านเพื่อศึกษาคำศัพท์ใหม่ ๆ ชื่อ หรือความหมายของคำต่าง ๆ ในแบบเรียน¹⁸

นักเรียน ควรใ้ใช้แบบเรียนอย่างมีวิจารณญาณ และ พยายามค้นคว้าความรู้จากแบบเรียนหลายเล่มประกอบกัน ไม่ควรยึดมั่นใ้แบบเรียนเล่มใดเพียงเล่มเดียว เพราะแบบเรียนแต่ละเล่มก็มีทั้งข้อดีและ ขอบกพรองดังปรากฏใ้ในผลการวิจัยนี้

ผู้เรียบเรียงแบบเรียน

1. ควรตรวจสอบและปรับปรุงเนื้อหาในแบบเรียนวิชาประวัติศาสตร์ให้ทันสมัย อยู่เสมอ แทรกหลักฐานและข้อค้นพบใหม่ ๆ ทางประวัติศาสตร์ โดยอาจขอความร่วมมือทางวิชาการจากสถาบันหรือบุคคลฝ่ายต่าง ๆ เช่น สยามสมาคม คณะกรรมการชำระประวัติศาสตร์ เป็นต้น
2. จากผลการวิจัยปรากฏว่า นักเรียนส่วนใหญ่ที่ไม่เคยอ่านแบบเรียนมาล่วงหน้าก่อนชั่วโมงเรียนระบุเหตุผลว่า เพราะอ่านแล้วไม่เข้าใจจึงไม่ยอมอ่าน ผู้เรียบเรียงจึงควรมีแบบของการเขียนที่น่าสนใจ ให้ง่ายคิด ใช้สำนวนภาษาชัดเจน แสดงทัศนะเป็นกลาง การเรียบเรียงเนื้อหาและเรื่องราวควรเป็นเหตุเป็นผลกันและเป็นไปตามลำดับเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์
3. ผู้เรียบเรียงแบบเรียนประวัติศาสตร์โดยเฉพาะฉบับของกรมวิชาการ ควรระบุประเภทสาระและคุณวุฒิของผู้ใช้ทราบ และควรเสนอแนะวิธีใช้แบบเรียนให้ได้ประโยชน์มากที่สุดไว้อย่างชัดเจน
4. ควรมีการติดต่อประสานงานอย่างใกล้ชิดระหว่างผู้เรียบเรียงและบุคลากร ประกอบเพื่อให้ภาพประกอบแบบเรียนมีความชัดเจนและสัมพันธ์กับเนื้อเรื่อง
5. การเสนอเรื่องราวเกี่ยวกับบุคคลสำคัญ ในประวัติศาสตร์ ควรเน้นผลงานมากกว่าประวัติส่วนตัว และควรมีบุคคลสำคัญที่เป็นสามัญชนให้มากขึ้น
6. แนวคิดที่ดีควรบรรจุอยู่ให้มาก เช่น ควรมีบุคคลสำคัญที่เป็นสามัญชนมากขึ้น
7. การเสนอเนื้อหาประวัติศาสตร์ในแบบเรียน ควรมีหลักฐานอ้างอิงทั้งที่เป็นแหล่งปฐมภูมิและทุติยภูมิ ซึ่งอาจทำได้ ในรูปของเชิงอรรถหรือภาคผนวก นอกจากนี้ควรมีข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะฐานของบุคคลหลายฝ่าย เช่น นักประวัติศาสตร์ นักมานุษยวิทยา นักสังคมวิทยา นักโบราณคดี และนักภาษาศาสตร์ มาเป็นส่วนประกอบในการเสนอเนื้อหา เพื่อช่วยให้นักเรียน และนำเชื่อถือขึ้น

8. เนื้อหาในแบบเรียนควรเพิ่มความรู้เกี่ยวกับประวัติความเป็นมาทางการศึกษา และเศรษฐกิจ ตลอดจน เพิ่มความรู้ด้านสังคมวิทยา ประชากรศึกษา มานุษยวิทยา และนิเวศน์วิทยา

9. การสอดแทรกประเด็นโต้แย้ง ปัญหาสังคม และเหตุการณ์ปัจจุบันไว้ในเนื้อหา ของแบบเรียน

10. แบบเรียนวิชาประวัติศาสตร์เล่มของกรมวิชาการ ควรแก้ไขการเสนอเนื้อหา บางตอน ซึ่งไม่ควรยืดเยื้อเกินไป การใช้สำนวนภาษาควรให้รัดกุม ปรับปรุงเรื่องการพิมพ์ตก พิมพ์ผิด ภาพประกอบควรชัดเจน มีสีสัน และจำนวนมากขึ้น ควรเพิ่มแผนที่ บทสรุป เชิงอรรถ แผนภูมิ คำถามแบบฝึกหัดท้ายบท ครรชนี บรรณานุกรม อภิธานศัพท์ และภาคผนวก

11. แบบเรียนวิชาประวัติศาสตร์เล่มของ พ.อ. พูนพล ควรปรับปรุงการเสนอเนื้อหา บางตอน ซึ่งไม่ควรยืดเยื้อเกินไป การใช้สำนวนภาษาและคำศัพท์ควรให้ถูกต้องรัดกุมขึ้น เพิ่มบทสรุป ครรชนี บรรณานุกรม อภิธานศัพท์ และ ภาคผนวก

12. แบบเรียนวิชาประวัติศาสตร์เล่มของ ดร. ประสพ ควรปรับปรุงเนื้อหาบาง ตอนและจัดพิมพ์ใหม่ให้ทันสมัย การเสนอเนื้อหาบางตอนไม่ควรรวบรัดเกินไป ควรเพิ่มบทสรุป แผนภูมิ ครรชนี บรรณานุกรม และอภิธานศัพท์

กระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งมีหน้าที่โดยตรงในการกำหนดและควบคุมแบบเรียนสำหรับ ใช้ในโรงเรียน ผู้วิจัยมีความเห็นดังนี้

1. กระทรวงศึกษาธิการ ควรส่งเสริมให้เอกชนหรือบุคคลภายนอกได้เขียนแบบ เรียนและหนังสืออ่านประกอบโดยจัดให้มีการประกวดแบบเรียนหรือจัดให้แปลโดยให้ทุนอุดหนุน ซึ่งจะเป็นผลดีทำให้เกิดการแข่งขันกันไม่เชิงคุณภาพ แต่ทั้งนี้ควรผ่านการตรวจของคณะกรรมการ กรมวิชาการแล้วทุกเล่ม

2. ควรจัดอบรมครูหรือสัมมนาทางวิชาการ สาธิตการสอนโดยใช้แบบเรียนให้ แก่ครูประวัติศาสตร์

3. ควรตั้งคณะกรรมการซึ่งประกอบด้วยผู้ทรงคุณวุฒิทางการสอนวิชาประวัติศาสตร์ ทางการศึกษาและจิตวิทยาการศึกษาชั้น เพื่อพิจารณาตั้งเกณฑ์คัดเลือกแบบเรียนที่จะอนุญาตให้ใช้ในโรงเรียน

4. ควรปรับปรุงเนื้อหาหลักสูตรวิชาประวัติศาสตร์ชั้น ม.ศ. 1 ให้เหมาะสมโดยเน้นในแก่นที่นักเรียน เรียนแล้วสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้เป็นสำคัญ ควรจัดทำหลักสูตรและแบบเรียน โดยคำนึงถึงหลักการ เรียนการสอนและหลักจิตวิทยาการเรียนรู้นอกจากนี้หลักสูตรและแบบเรียนควรมีการตรวจสอบและปรับปรุงอยู่เสมอ

5. ควรจัดทำคู่มือครูหรือคู่มือการใช้แบบเรียนควบคู่กับแบบเรียน

6. ควรจัดทำแบบเรียนวิชาประวัติศาสตร์สำหรับนักเรียนที่อยู่ในสภาพแวดล้อมและวัฒนธรรมแต่ละภาค แต่ละท้องถิ่น โดยปรับปรุงให้ทันสมัยอยู่เสมอ มีภาคผนวกในแบบเรียนเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่นนั้น ๆ มีภาพประกอบแบบเรียนมากพอสมควร เพื่อช่วยให้นักเรียนที่อยู่ห่างไกล แหล่งความรู้ได้ใช้เป็นอุปกรณ์ในการเรียนด้วย

สำนักพิมพ์

1. แบบเรียนที่จัดพิมพ์ขึ้น ไม่ควรมุ่งให้ราคาถูกจนทำให้ขาดคุณภาพในการจัดทำรูปเล่ม เช่น ปกและการเย็บเล่มไม่ทนทาน กระดาษที่ใช้พิมพ์คุณภาพไม่ดี ภาพประกอบมีจำนวนไม่เหมาะสมและจัดวางไม่ถูกต้อง เพราะสิ่งเหล่านี้อาจส่งผลเสียต่อการเรียนรู้ ของนักเรียน ทำให้นักเรียนเกิดความเบื่อหน่ายและไม่สนใจเรียนวิชานั้น คุณภาพด้านเนื้อหาวิชาและการจัดทำรูปเล่มเป็นสิ่งที่ต้องควบคู่กันไป

2. ในการพิมพ์ทุกครั้งควรมีการระบุให้ทราบว่ามีปรับปรุงแก้ไขแบบเรียนอย่างไรควรรระบุปีที่พิมพ์ (Date of Publication) ครึ่งล่าสุดไว้เพื่อช่วยให้อ่านแบบเรียนทราบว่าแบบเรียนเล่มนั้นทันสมัยหรือไม่ นอกจากนี้ควรมีครั้งที่พิมพ์ (Edition) เพื่อแสดงถึงความนิยมของผู้อ่านที่มีต่อแบบเรียนเล่มนั้น ๆ ไว้ด้วย

3. จากการพิจารณาแบบเรียนแต่ละเล่ม ผู้วิจัยพบว่า มีข้อบกพร่องเล็ก ๆ น้อย ๆ ซึ่งไม่ควรจะยาวนานไป เช่น พิมพ์ตก สะกดผิด ตัวอักษรไม่ชัดเจน คำอธิบายไม่ชัดเจน

เมื่อจัดพิมพ์แบบเรียนเป็นรูปเล่มแล้ว ทางสำนักพิมพ์ควรมีคณะกรรมการตรวจคัดก่อนจะนำออกจำหน่าย ถ้ามีคำผิด หรือขอขมพรองที่ใดควรจะมีใบแทรกชี้แจงให้ผู้ใช้ทราบ และในการพิมพ์ครั้งต่อไปควรแก้ไขขมพรองเหล่านั้นให้ถูกต้อง

ผู้บริหาร ควรจัดสรรงบประมาณเพื่อซื้อแบบเรียนและหนังสืออ่านประกอบไว้ในห้องสมุดให้พอเพียงกับความต้องการของครูและนักเรียนในโรงเรียน การเลือกแบบเรียนบังคับใช้ในโรงเรียน ผู้บริหารควรยึดเกณฑ์ที่ตั้งไว้มากกว่าการโฆษณาของผู้แทนจำหน่ายหรือสำนักพิมพ์ และควรตรวจสอบและสำรวจแบบเรียนแต่ละเล่มที่มีอยู่ในห้องสมุดเสียก่อน

หัวหน้าสายวิชา ควรมีความรู้เกี่ยวกับเกณฑ์ประเมินแบบเรียนและหนังสืออ่านประกอบ เพื่อสามารถให้คำแนะนำด้านวิชาการ และ ช่วยครูในสายแก้ปัญหาต่าง ๆ เกี่ยวกับการใช้แบบเรียนได้ถูกต้องเหมาะสม

ขอเสนอแนะ สำหรับผู้ที่ทำการวิจัยต่อไป

1. ควรมีการประเมินคุณค่าแบบเรียนวิชาประวัติศาสตร์ในระดับชั้นอื่น ๆ หรือประเมินคุณค่าแบบเรียนวิชาอื่น ๆ ในหมวดสังคมศึกษา และการดำเนินงานควรกระทำอย่างต่อเนื่องกันไปทุกครั้งที่มีการเปลี่ยนแปลง หลักสูตรหรือแบบเรียนใหม่
2. ควรขยายการสัมถ์ตัวอย่างประชากรไปยังโรงเรียนทุกประเภทที่อยู่นอกเขตกรุงเทพมหานครและควรถามความคิดเห็นของฝ่ายผู้ผลิตแบบเรียนด้วย เช่น ผู้เรียบเรียง สำนักพิมพ์ ฯลฯ
3. ควรประเมินคุณค่าของแบบเรียนวิชาประวัติศาสตร์ เพื่อให้ทราบข้อดีและขอขมพรองที่จะเอื้อคลึงซึ่งกันและกัน ๆ ไป เช่น ด้านความถูกต้องของข้อเท็จจริงในเนื้อหา ด้านแบบสีและขนาดของภาพประกอบแบบเรียน ด้านความยากง่ายของภาษาที่ใช้ในแบบเรียนว่าเหมาะสมกับวัย หรือความสนใจของนักเรียนหรือไม่ เพียงใด
4. ควรประเมินคุณค่าหนังสืออ่านประกอบให้ครบถ้วนทุกวิชาในหมวดสังคมศึกษา